

EL SILENCI DELS INTEL·LECTUALS

De nou hi ha a Espanya presos polítics i exiliats, gent perseguida per les seues idees, artistes que veuen limitada perillosament la llibertat d'expressió... La llista comença a ser llarga i atrau l'atenció, i el neguit, dels observadors internacionals. Mitjans de premsa seriosos a Europa i als Estats Units han manifestat sorpresa, i fins i tot una protesta raonada. No cal dir que a Catalunya el clamor ciutadà per la llibertat dels presos polítics i el retorn dels exiliats és poderós, i troba ressò també a les Illes Balears i el País Valencià, per bé que els ritmes i circumstàncies d'aquests territoris són diferents.

Però en aquest panorama sobta i crida molt l'atenció el silenci eixordador del intel·lectuals espanyols, sempre amatents —almenys fins ara havia estat així— a manifestar-se en favor de qualsevol violació dels drets humans arreu del planeta. Els intel·lectuals espanyols en pes, començant pels acadèmics, callen. Cap mostra de solidaritat amb Catalunya, amb els presos polítics, amb els exiliats. Les justificacions del silenci són diverses, però totes febles. El politòleg Ignacio Sánchez-Cuenca les ha desmuntat amb perspicàcia. En el fons, la síndrome afàsica dels intel·lectuals espanyols és deutora d'un tomb molt pronunciat cap a la dreta en termes sociopolítics, que hauria d'alarmar —i no ho fa— els companys de viatge que es consideren d'esquerres.

Tot allò relacionat amb Catalunya i el procés sobiranista s'interpreta còmodament no en termes de democràcia i drets civils i polítics, d'aspiració majoritària a més autogovern i a ser consultats i poder decidir, sinó de separatisme, etnicisme, supremacisme o identitarisme irredempt. I s'acudeix a paral·lelismes absurds, i fora de lloc, dels anys trenta o del populisme reaccionari i d'extrema dreta d'avui. Sovintegen les acusacions grosses tan inacceptables com demostratives de la inanitat intel·lectual dels exponents actuals d'una cultura espanyola que, sens dubte, havia conegut temps molt millors.

El menyspreu i la caricatura assoleixen cims verament lamentables amb acusacions infundades, desenfocades i malèvoles. En el fons hi ha una defensa tancada del nacionalisme espanyol tradicional. El tòtem ara —la versió ad hoc de la *sagrada unidad de la patria*— seria la Constitució i la legalitat vigent. Amb això es justificaria la negativa a moure un dit, a escriure una ratlla o a badar boca en favor de la llibertat. El referèndum de l'1 d'octubre de 2017 seria un *desacato* i la intervenció de les forces de l'ordre la justa resposta d'un estat de dret sotmès a pressió. La declaració del 27 d'octubre seria ja un colp d'estat. I tot plegat mereixedor de la repressió desfermada, de la violència de la policia i la guàrdia civil contra els milers i milers de ciutadans que volien votar, de la mobilització de l'aparell judicial i de

la detenció de consellers i alts càrrecs, la persecució de polítics en actiu, l'exili preventiu del president Puigdemont i d'alguns consellers. I la història continua, perquè hi ha símptomes que s'ha desfermat una mena de guerra bruta contra el president Torra i contra el sobiranisme en general, i que algú —les clavegueres?— esperona una certa violència ultra que serva paral·lelismes amb el que fou el blaverisme anticatalanista a València en el seu temps.

En tot cas, les coses són molt més complicades del que voldria la *vulgata* justificadora. La Constitució del 1978 no és exactament el marc jurídic o les regles del joc que «ens hem donat entre tots». Hi ha més coses. Com ara els condicionaments de força, a l'eixida d'una dictadura i amb l'exèrcit a l'aguait, que n'envoltaren la redacció. Els franquistes es volien assegurar, com fos, que no hi hauria exigència de responsabilitats, que mantindrien sous, triennis i pensions, que es convalidaria la Monarquia i no tornaria la República, que els «problemes» català i basc serien adequadament dissolts en un concepte general de descentralització que mantindria tanmateix els ressorts bàsics en mans de l'Estat, el qual podria recuperar competències i prerrogatives en qualsevol moment. I hi varen reeixir.

La Constitució es pot discutir i *teòricament* es podria canviar, però en realitat està tan blindada que sembla impossible. I això dona carés de crisi de règim al procés que s'ha viscut. Sobretot perquè hi ha *un gran dèficit de política* que es va fer palès amb la famosa sentència del condicionat Tribunal Constitucional contra el nou Estatut referendat a Catalunya. Un dèficit brutal de diàleg, negociació, pacte i cerca conjunta de solucions, de reconeixement dels problemes reals, de realitats profundes que venen de molt lluny.

Ben al contrari, la deriva ideològica dels intel·lectuals espanyols agrupats sota l'ègida de la FAES i el diari *El País*, en plena regressió, va en un sentit contrari. No han protestat contra la inacció dels polítics, començant pel *don Tancredo* per excel·lència, M. Rajoy, però no només ell. Troben que la Constitució és intocable, com tots els tòtems. No es pot ni s'ha de negociar res. El model antiterrorista —contra ETA— val també per a Catalunya. *A por ellos*. S'han fet massa cessions en terrenys com l'escola i els mitjans de comunicació. La via de la re-centralització, del conflicte civil i de la repressió és l'única alternativa. No s'adonen que aquesta és una alternativa de tipus serbi (variant Milosevic) destinada a empitjorar-ho tot. Pura irresponsabilitat.

I arribats en aquest punt, cal preguntar-se: com és que la intel·lectualitat espanyola ha pogut —amb comptades i honroses excepcions— fer seu aquest plantejament? Hi ha components ideològics, per descomptat. Molta dosi de por. Una deriva cap a la dreta evident. Però també ressorts més de fons, relacionats amb la incomoditat davant la realitat pluricultural i plurinacional d'Espanya. La negativa a pensar aquesta realitat i a traure'n les conseqüències corresponents, a re-situat-se. Entre altres coses perquè potser tot plegat els faria perdre «quota de mercat». Però, és això possible o seria tan problemàtic? No havíem quedat que els 400 o 500 milions de parlants del castellà, que avança en marxa triomfal fins i tot als EUA, són el gran rebost de la cultura espanyola? Per què preocupar-se tant davant la possibilitat que catalans i bascos (i gallecs, valencians i balears) recuperen una mica del seu passat i sobretot de les seues possibilitats, històricament truncades, en termes polítics, lingüístics i culturals? No seria això un gran enriquiment, del qual ells mateixos podrien sentir-se'n orgullosos i fins i tot beneficiar-se'n?